

คำอธิบาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๓

โดย

หลวงประดิษฐมนูธรรม

(ปรีดี พนมยงค์)

(ต่อจากปีที่ ๔ เล่ม ๑๐)

(คำอธิบายลักษณะ ๑ ว่าด้วยซื้อขาย ได้อธิบายมาแล้ว
เป็นที่ ๔ บัดนี้จะเริ่มอธิบายลักษณะ ๒ ว่าด้วยแลกเปลี่ยน
ต่อไป)

ลักษณะ ๒

แลกเปลี่ยน

TITLE II

Exchange

คำอธิบายทั่วไป

แลกเปลี่ยนตามลักษณะ ๒ นั้นมี ๒ ชนิด คือ

๑. แลกเปลี่ยนตามธรรมดา กล่าวคือคู่กรณีต่างโอน

กรรมสิทธิ์แบ่งทรัพย์สินให้กันละกัน (ดูคำอธิบายใต้
มาตรา ๕๑๘)

๒. แลกเปลี่ยน ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญาแลกเปลี่ยนตกลงจะโอนเงินเพิ่มเข้ากับทรัพย์สินอื่นให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในกฎหมายฝรั่งเศส เรียกสัญญาแลกเปลี่ยนชนิดนี้ว่า "Echange avec soulte" (ขอให้ดูคำอธิบายใต้
มาตรา ๕๒๐)

มาตรา ๕๑๘ อันว่าแลกเปลี่ยนนั้น คือสัญญาซึ่งคู่กรณีต่างโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้กันและกัน

518.-Exchange is a contract whereby the parties transfer to one another the ownership of property.

คำอธิบาย

ตามที่ มาตรา นี้ ได้ วิเคราะห์ศัพท์ สัญญา แลกเปลี่ยนไว้ว่าเป็นสัญญาซึ่งคู่กรณีต่างโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้กันละกันนั้น ควรเข้าใจว่า การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่ อีกฝ่ายหนึ่ง ก็เพื่อ แลกกับทรัพย์สิน ซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งโอนให้แก่ตน อันเป็นสัญญาต่างตอบแทน เช่น นายแดงทำสัญญากับนายดำ ว่านายแดงโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ลำหนึ่งให้แก่ นายดำ และฝ่าย นายดำโอน กรรมสิทธิ์ใน รถยนต์ คันหนึ่งให้แก่ นายแดง ต่างฝ่ายต่างกระทำเป็นการตอบแทนกัน

สัญญา บางชนิด มี รูปการ คล้าย กับ แลกเปลี่ยน แต่จะ
ต้องสังเกตให้ดีกว่าต่างกับแลกเปลี่ยน ซึ่งจะนำบทบัญญัติ
ลักษณะแลกเปลี่ยนมาบังคับไม่ได้ มีอาทิ

๑. สัญญา ซึ่ง แยก ออก ได้ เป็น ๒ สัญญา ให้ เช่น
นายแดงให้รถยนต์นายดำ ๑ คัน และนายดำให้รถยนต์
นายแดง ๑ คัน เมื่อเจตนาของบุคคลทั้งสองเพื่อประสงค์
ทำสัญญาให้มีใช้แลกเปลี่ยนแล้วก็ต้องบังคับตามสัญญาให้

๒. สัญญาซึ่งแต่เดิมเป็นซื้อขาย กล่าวคือฝ่ายผู้ขาย
โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และฝ่ายผู้ซื้อเป็นผู้ชำระราคา
เป็นเงิน แต่ภายหลังผู้ซื้อไม่สามารถชำระราคาจึงนำ
เอาวัตถุสิ่งอื่นไปชำระแทนเงิน ซึ่งเมื่อผู้ขายยินยอมก็
กระทำได้ การชำระหนี้ด้วยวัตถุอย่างอื่นแทนวัตถุแห่ง
หนี้เดิมนั้นเรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า "Dation en paiement"
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไทยก็ได้บัญญัติไว้ใน
มาตรา ๓๒๑ ซึ่งมีความว่า

มาตรา ๓๒๑ "ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น
แทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ท่านว่าหนี้นั้นก็เป็นอัน
ระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอใจแก่เจ้านั้น ลูกนรับภาระ
เป็นหนี้ อย่างไร อย่างหนึ่ง ขันใหม่คือ เจ้าหนี้ไซ้ เมื่อ
กรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ก่อ
หนี้ขึ้นแทนการชำระหนี้

ถ้าชำระหนี้ ด้วย ออก—ด้วย โอน—ๆ ด้วย สลัก หลังตัว
เงินตราประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้ นั้นจะระงับสิ้นไปต่อ
เมื่อตัวเงินตราประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”

เช่น นายแดงขายรถยนต์คันหนึ่งให้ นายดำ ๒๐๐๐ บาท
นายดำไม่ สามารถชำระราคาด้วยเงิน จึงตกลงกับนาย
แดงว่า นายแดงยอมให้ นายดำโอนกรรมสิทธิ์ ในรถยนต์
๑ ลำแทนการชำระราคา ๒๐๐๐ บาทนั้น ดังนั้น จะถือว่า
สัญญา ระหว่าง นายแดงกับ นายดำเป็น สัญญา แลกเปลี่ยน
ไม่ได้ คือต้องถือว่าเป็นสัญญาซื้อขาย โดยผู้ขายยอมรับ
ชำระหนี้ด้วยวัตถุอย่างอื่นแทนเงิน

การที่ต้องทราบความต่างกันระหว่างสัญญา แลกเปลี่ยน
กับสัญญาซื้อขายเช่นนี้ ย่อมมี ประโยชน์ เพราะเหตุว่า
หลัก อันเกี่ยวกับ สัญญา ซื้อขายจะ นำมาใช้ แก่ สัญญา แลก
เปลี่ยนทั้งหมดไม่ได้ แม้มাত্রา ๕๑๘ จะบัญญัติข้อความ
ไว้ดู ประหนึ่ง ว่าหลัก สัญญา ซื้อขาย จะนำมาใช้ แก่ สัญญา

แลกเปลี่ยนได้ทั้งหมดก็ดี แต่การอ่านมาตรา ๕๑๕ ซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้จะต้อง ระมัดระวัง เพราะ ปัญหา ยังอาจจะเกิดขึ้นได้ในเรื่อง เช่น เรื่องบุริมสิทธิของผู้แลกเปลี่ยน

๓. สัญญาซึ่งแยกออกได้เป็น ๒ สัญญาซื้อขาย เช่น นายแดงขายรถยนต์ให้นายดำ ๑ คัน ๒๐๐๐ บาท และนายแดงเอาเงิน ๒๐๐๐ บาทนี้ ซื้อรถยนต์ นายดำ ๑ คัน แม้ว่า สัญญาทั้ง ๒ จะทำในวันเดียวกัน ณ สถานที่เดียวกัน แต่แยกออกได้เป็น ๒ สัญญาซื้อขาย เช่นนั้นแล้ว ก็จะต้องถือว่าเป็นสัญญาแลกเปลี่ยนไม่ได้ ก็จะต้องถือว่าเป็นสัญญา ^๒คั้งนี้

ก) สัญญาซื้อขายในระหว่างนายแดงกับนายดำ ซึ่ง นายแดง เป็นผู้ขายรถยนต์ นายดำเป็นผู้ซื้อด้วยราคา ๒๐๐๐ บาท สัญญาหนึ่ง และ

ข) สัญญาซื้อขายในระหว่างนายดำกับนายแดง ซึ่ง นายดำเป็นผู้ขายรถยนต์ นายแดงเป็นผู้ซื้อด้วยราคา ๒๐๐๐ บาท ^๒คั้งนี้อีกสัญญาหนึ่ง

มาตรา ๕๑๕ บทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะซื้อขายนั้น ท่านให้ใช้ถึงการแลกเปลี่ยนด้วย โดยให้ถือว่า ผู้เป็น คู่สัญญาแลกเปลี่ยน เป็นผู้ขายใน ส่วนทรัพย์สินซึ่งตนได้ส่งมอบ และ เป็น ผู้ซื้อ ใน ส่วนทรัพย์สินซึ่งตนได้รับ ในการแลกเปลี่ยนนั้น

519.-The provisions of Title I concerning Sale apply to Exchange, each party to a contract of exchange being considered as a seller with regard to the property delivered in exchange, and as a buyer with regard to the property received in exchange.

คำอธิบาย

เมื่ออ่านมาตรานี้แล้ว มีบางท่านเข้าใจเสียว่าสัญญาแลกเปลี่ยนก็คือ สัญญาซื้อขายนั่นเอง ซึ่งแยกออกได้เป็นตั้งนคือ คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ขายใน ส่วนทรัพย์สินซึ่งตนได้ส่งมอบ กับเป็นผู้ซื้อใน ส่วนทรัพย์สินซึ่งตนได้รับในการแลกเปลี่ยน และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นผู้

ขายในทรัพย์สินซึ่งเขาได้ส่งมอบและผู้ซื้อในทรัพย์สินที่เขาได้รับ
 แต่ให้สังเกตให้ดีว่ามาตรานี้มิได้บัญญัติไว้เช่นนั้นเลย
 คือ บัญญัติไว้แต่เพียงให้ถือว่า เป็นเช่นนั้นในการที่จะนำ
 บทบัญญัติลักษณะ ซื้อขายมาใช้บังคับ ไม่ใช่ให้ถือว่า
 สัญญา แยก เปลี่ยนเป็นสัญญา ซื้อ ขาย ๒ สัญญา แยกออก
 จากกัน ได้เสมอไป

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาในขั้นต้นก็คือ ความตอนต้น
 แห่งมาตราที่ว่า “บทบัญญัติทั้งหลายในสัญญาซื้อขาย
 นั้น ท่านให้ใช้ถึงการแลกเปลี่ยนด้วย...” นั้นจะมีความ
 หมายเพียงไร เพราะเหตุว่า บทบัญญัติอันเกี่ยวแก่
 สัญญาซื้อขาย ซึ่งอยู่ในลักษณะอื่น ๆ มิได้อยู่ในลักษณะ
 ซื้อขายก็มี เช่นบริมสิทธิจะนำมาใช้ได้หรือไม่

ท่านที่ได้อ่านบันทึกบรรพ ๒ ของข้าพเจ้าคงทราบแล้ว
 ว่า บริมสิทธินั้นคืออะไร ถ้าจะกล่าวโดยย่อในที่นี้ ก็
 คือสิทธิ ซึ่งเจ้าหน้อันมีบริมสิทธิจะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สิน
 สิ้นของลูกหน้อก่อนเจ้าหน้ออื่น (มาตรา ๒๕๐) บริมสิทธิ
 มีหลายชนิด และเจ้าหน้อที่จะมีบริมสิทธิก็แยกออกเป็น
 หลายประการ สำหรับผู้ขายที่ยังมิได้ชำระราคา ก็มี
 บริมสิทธิ คือ

ก. ผู้ขายสังหาริมทรัพย์ ที่ยังมีได้ชำระราคามี
 บุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ขายนั้น (ดูมาตรา ๒๕๕ (๕)
 และ (๖) กับมาตรา ๒๗๐, ๒๗๑) สำหรับเอาราคาซื้อขาย
 และดอกเบี้ย

ข. ผู้ขายอสังหาริมทรัพย์ที่ยังมีได้ชำระราคามีบุริมสิทธิ
 เหนือทรัพย์สินที่ขายนั้น (ดูมาตรา ๒๗๓ (๓) และ ๒๗๖)
 สำหรับเอาราคาซื้อขายและดอกเบี้ย

บุริมสิทธิของผู้ขายนั้นนอกจากบทกฎหมายจะมีได้ระบุ
 ถึงแลกเปลี่ยนด้วยก็ดี เมื่อพิจารณาถึงสภาพแห่งสัญญา
 แลกเปลี่ยนก็จะนำมาใช้ไม่ได้ เพราะเหตุว่าสัญญาแลกเปลี่ยน
 มิได้มีการกำหนดราคากัน เป็นการเอาทรัพย์สินต่อ
 ทรัพย์สินไปแลกกัน จริงอยู่อาจมีผู้กล่าวว่าทรัพย์สินนี้อาจคิด
 หมุนลงได้เป็นราคาเงิน แต่ถ้าคิดกันเป็นราคาเงินเสีย
 แล้วก็ไม่ใช้สัญญาแลกเปลี่ยน เช่น ก. ตกลงโอนรถ
 ยนต์ให้ ข. ๑ คัน เพื่อแลกเปลี่ยนกับรถยนต์ ข. ๑
 ลำ ก. โอนรถยนต์ให้ ข. ไปแล้ว แต่ ข. ยังไม่โอน
 รถยนต์ลำนั้นให้ ในระหว่างเวลานั้น ค. เข้าหา ข. พ้อง
 เรียกเงินกู้จาก ข. ค. ชนาคัดจึงยึดรถยนต์ที่ ก. โอนให้
 ข. แล้วคืนผ่าย ก. จะอ้างบุริมสิทธิในมูลแลกเปลี่ยน เพื่อ
 เอารถยนต์คันนั้นเสียคนเดียวไม่ได้ เพราะในเรื่องขอ
 ขายนั้นเองผู้ขายที่ยังไม่ได้ชำระราคาจะอ้างบุริมสิทธิเพื่อ

เอารถยนต์คันนั้นไปแลกกับไม่ได้ ไม่ใช่การรับไม่ใช่การเลิกสัญญา (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) ผู้ขายมีสิทธิแต่จะได้รับการชำระราคาและดอกเบี้ย จากทรัพย์สินนั้น ไม่ใช่ เอาทรัพย์สินนั้นคืน ก็เมื่อ สัญญา แลกเปลี่ยนไม่มี ราคาที่กำหนดตกกัน คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างบุริมสิทธิอย่างไรจริงอยู่ผู้แลกเปลี่ยนอาจมีสิทธิน้อยกว่าผู้ขาย แต่ผู้แลกเปลี่ยนก็มีทางแก้อื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ บุริมสิทธิในการเอาทรัพย์สินคืน กล่าวคือใช้สิทธิเลิกสัญญาและเข้ากลับสู่ฐานะเดิม คือถ้าโอนทรัพย์สินให้ไปแล้วก็เอาทรัพย์สินนั้นคืน (มาตรา ๓๕๑ วรรค ๑) แต่ถ้ายังมีได้ โอนทรัพย์สินให้ไปแล้ว ก็ใช้สิทธิในเรื่อง สัญญาต่างตอบแทน ตามมาตรา ๓๕๕ ที่ว่า "ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอม ชำระหนี้จนกว่าอีก ฝ่ายหนึ่งจะ ชำระหนี้ ฤๅขอปฏิบัติกิจการชำระหนี้ก็ได้....."

แต่ในเรื่องบุริมสิทธิที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นควรสังเกตว่าจะใช้ ในสัญญาแลกเปลี่ยนตามธรรมดาไม่ได้ ถ้าหากเป็นสัญญา แลกเปลี่ยนชนิดที่ คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงโอนเงินเพิ่มเข้ากับทรัพย์สินให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง (Echange avec soultte ซึ่งจะกล่าวได้ มาตรา ๕๒๐) แล้ว บุริมสิทธิของผู้ขายอาจมีได้ ฉะนั้นเพราะราคาซึ่งเพิ่มขึ้นนั้น เพราะ ตามสภาพย่อมก่อให้เกิดบุริมสิทธิได้

มาตรา ๕๒๐ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญาแลกเปลี่ยนตกลงจะโอนเงินเพิ่มเข้า กับทรัพย์สิน สิ่งอื่นใดให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งหรือรับทรัพย์สิน หนึ่งหลายอันว่าด้วยราคาในลักษณะซื้อขายนั้น ให้ใช้ถึงเงินเช่นว่านั้นด้วย

520.-If one party to a contract of exchange agrees to transfer to the other party money in addition to other property, the provisions of Title I concerning Price shall apply to such money.

คำอธิบาย

มาตรานี้เกี่ยวกับสัญญาแลกเปลี่ยนชนิดที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง (หรือทั้งสองฝ่าย) ตกลงโอนเงินเพิ่มเข้ากับทรัพย์สินที่จะโอนให้ในการแลกเปลี่ยน เช่น ก. ตกลงโอนรถยนต์ ๑ คันกับเงิน ๕๐๐ บาทให้ ข. เพื่อแลกเปลี่ยนกับรถยนต์ของ ข. ๑ ลำ สัญญาแลกเปลี่ยนชนิดนี้เรียกในภาษาฝรั่งเศสว่า "Echange avec soulte" การที่สัญญาแลกเปลี่ยน

ต้องกระทำกันชนิดนี้ก็เพราะเหตุว่า การแลกเปลี่ยนนั้น
ในบางคราว จะหาวัตถุ ที่มีค่าเท่า ๆ กันไม่ได้ จึงจำต้อง
มีการโอนเงินเพิ่มเข้าเพื่อให้มีค่าเท่ากัน

มาตรานี้ได้ระบุไว้ให้ใช้บทบัญญัติ อันว่า ด้วยราคาใน
ลักษณะซื้อขายด้วย ซึ่งเข้าใจว่าคงนำหลักในเรื่องบุริมสิทธิ
มาใช้ได้ตามสภาพ แห่งสัญญาในส่วนที่มีการชำระราคา
แก่กัน เช่นตามอุทาหรณ์ข้างต้นสมมติว่า ข. โอนเรือ
ยนต์ให้ ก. ไปแล้วและ ก. ได้โอนรถยนต์ให้ ข. แล้ว
แต่ยังไม่ได้ชำระเงิน ๕๐๐ บาท ดังนี้ ข. มีบุริมสิทธิใน
ราคา ๕๐๐ บาทนั้นเหนือรถยนต์ที่ได้โอนให้แก่ ก.

คำอธิบายกฎหมายเรียงตามตัวอักษร

กฎ

ปทานุกรมสำหรับนักเรียนหน้า ๒ = ข้อกำหนด.
ข้อบังคับ

ทั้งนี้ เป็น ความหมาย ยัง กลาง ๆ จะ แปลให้ตรงกับภาษา
อังกฤษหรือฝรั่งเศสก็เดี๋ยวไม่ได้ เพราะยังก้าวกำกวมอยู่
แต่ที่พอจะเทียบ กับคำใน ภาษาฝรั่งเศสว่า “Règlement
และคำว่า “règle” กับในภาษา อังกฤษว่า “Regulation”
และคำว่า “Rule”

แต่คำว่า กฎนี้ ใน ทาง กฎหมาย ไซ้ เรียก เมื่อ ผสม กับ คำ
อื่นๆ เช่น “กฎหมาย” “กฎมณเฑียรบาล” “กฎ
เสนาบดี” (ดูคำเหล่านี้ในคำอธิบายว่าด้วย “กฎหมาย”)
แต่ ในสมัย ที่การ ร่าง กฎหมาย ยังไม่ เป็น ระเบียบนั้น คำว่า
“กฎ” นี้ได้ ไซ้ ก้าวกำกวม เช่น ในบางครั้ง ไซ้เรียกข้อบังคับ

๑ ได้ อธิบาย คำว่า “กงสุล” ไว้ ในเล่ม ๑ ปีที่ ๔ แล้ว ในเล่ม
นี้จะ ได้ อธิบาย คำอื่น ๆ ที่ ไซ้ ในกฎหมายต่อไป เป็นลำดับ

อันเสนาบดีได้บัญญัติขึ้นไว้ เป็นการภายในกระทรวง ซึ่ง
มิใช่ “ กฎเสนาบดี ” ตามความหมายที่ไซ้ในปัจจุบันนี้ ก่อ
บทบัญญัติอันเสนาบดีได้ตราขึ้นไว้ โดยได้รับ อำนาจ จาก
พระราชบัญญัติ และ ไซ้บังคับ บกคล ทัวไปมิใช่ แต่
ระเบียบภายในกระทรวง

แพ่ง ในทางปกครอง เหล่านี้เป็นต้น คั้งนี้กฎหมายอาจเป็นคำสั่งคำบังคับซึ่งผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดินได้บัญญัติไว้ก็ได้ หรือผู้มีอำนาจในการ ออกคำสั่ง คำบังคับได้ บัญญัติไว้ก็ได้ เช่นกฎเสนาบดี ข้อบังคับเจ้าพนักงาน และรวมทั้งหลักแห่งความ ประพฤตินอื่น ๆ ซึ่งมีได้ ขีดเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เมื่อใครไม่ประพฤติตามอาจมีผลตั้งกล่าวแล้ว เช่นจารีตประเพณี หลักกฎหมายทั่วไป

วิเคราะห์ดังสถานที่ ๑ ประมวลกฎหมายแพ่งฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้ดำเนินตาม ก็จะต้องเป็นกฎหมายที่ขีดเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นไว้ แต่ประมวลแพ่งฉบับนั้นมิได้ใช้ เพราะมีฉบับใหม่ออกแทน และตามฉบับใหม่มิได้วิเคราะห์ศัพท์ไว้โดยตรง แต่ความที่กล่าวไว้ในมาตรา ๔ ดูเหมือน กฎหมายจะมีความหมาย อย่างกว้าง ขอให้ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔ ซึ่งมีความดังนี้

“อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบันดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายคามตัวอักษร ฤตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อใดไม่มีบทกฏหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ท่านให้
วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น

ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีใช้นั้น ท่านให้วินิจฉัย
คดีอาศัย เทียบ บทกฏหมาย ที่ใกล้เคียง อย่างยิ่ง และถ้าบท
กฏหมาย เช่น นี้ ก็ ไม่มี ด้วย ไซ้ ท่าน ให้ วินิจฉัย ตาม หลัก
กฏหมายทั่วไป ”

ทั้งนี้ จะ เห็น ได้ ว่า หลัก ที่จะ นำ มา ใช้ บังคับ ใน กรณี ยี้ แพง
ได้ ไม่ จำ ต้อง เช่น บทกฏหมาย ที่เป็น ลาย ลักษณะ อักษร เสมอ
ไป จารีต ประเพณี หลักกฏหมายทั่วไป ที่ ไม่ เป็น ลาย ลักษณะ
อักษร ก็ ใช้ บังคับ ได้

หัวข้อสำคัญที่ควรศึกษาในคำว่า “กฏหมาย” นี้ก็คือ

๑ - ชนิดต่าง ๆ แห่งหลักกฏหมาย

(คู่มือสาส์นปีที่ ๑ เล่ม ๑

ซึ่งได้อธิบาย คำว่า “กฏมณเฑียรบาล” “และกฏ
เสนาบดี” ไว้ด้วย)

๒ - แผนกต่าง ๆ ของกฏหมาย (,, ,, ๓ ,, ๔)

๓ - การร่างกฏหมายลายลักษณะอักษร

(,, ,, ๕ ,, ๕)

๔ - การประกาศใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร
(,, ,, ,,)

๕ - การเผยแพร่กฎหมายลายลักษณ์อักษร
(ตำนานศาสนาปีที่ ๔ เล่ม ๕)

๖ - การเริ่มใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร
(,, ,, ,,)

๗ - การตีความในกฎหมายลายลักษณ์อักษร
(,, ,, ๔ ,, ๘)

๘ - การยกเลิกกฎหมายลายลักษณ์อักษร
(,, ,, ๔ ,, ๑๐)

กรรม

ปทานุกรมสำหรับนักเขียนหน้า ๘

“กรรม ๑” [กรรม] (ส. กรรมนุ) และ กรรมการ อย่างเดียวกับ “กรรมการ” อยู่ใน “กรรม”

ปทานุกรมสำหรับนักเขียนหน้า ๘

“กรรม” [กำ] (ม. กมฺม; ส. กรรมนุ) น. การ, การทำ ด้วยเจตนาอันต้องอำนาจผล; เจตนา, สัญเจตนา; งาน, ชุระ, กิจ, หน้าที่; สิ่งที่ถูกทำ ผู้ถูก.....
“กรรมการ” ส. น. ผู้ทำงาน; เจ้าหน้าที่, ผู้ทำหน้าที่. และคำเดียวกันนี้ใช้เป็นกรรมการก็มี ในสันสกฤต ประสงค์เอาผู้ทำการโดยไม่รับค่าจ้าง, อันตรงกันข้างกับพวกกรรมกร”

แต่ในทางกฎหมายย่อหมายถึง ทบวงการเมืองชนิดหนึ่ง

คำนี้จะเทียบกับภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษให้ตรงทีเดียวไม่ได้ เพราะ คำว่า “กรม” ในภาษาไทยเองก็ยิ่งกำกวมกันอยู่ คือในบางสมัย “กรม” ไซ้เรียก ทบวงการเมือง ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียกว่า “กระทรวง” ขอให้ดูพระราชดำรัสในพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัวทรง แถลง พระบรมราชาธิบาย แก่ ไซ้ การปกครอง แผ่นดินหน้า ๕๘ ซึ่งทรงเรียก ทบวงการ เมืองที่จะจัดระเบียบใหม่ว่า “กรม” เช่น “กรมมหาดไทย” “กรมพระกระต๊อใหม่” “กรมยุติธรรม” ฯลฯ เป็นต้น

ในกาลต่อมาจึงได้ เปลี่ยนเรียก “กรม” อันเป็น ทบวงการเมืองซึ่ง แยกออก เป็นสาขาใหญ่ แห่งอำนาจ สูง สุดใน ประเทศว่า “กระทรวง” ตรง กับภาษาฝรั่งเศส ว่า “Ministère” อังกฤษ “Ministry”

ส่วน คำว่า “กรม” คง ไซ้เรียก สาขาการงาน ของ กระทรวงเช่น “กรมร่างกฎหมาย” “กรมอัยการ” “กรม” ฆะชนิดนี้ควรตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า “Direction” (คำฝรั่งเศส “Département” เดียวนี้ ไซ้ เรียก “มณฑล” ของฝรั่งเศส บางครั้งเป็นภาษา สามัญ ไซ้ เรียก ทบวงการ

เมืองที่มีฐานะเป็นกระทรวง) อังกฤษ "Department"
 * หนึ่ง "กรม" ยังใช้เรียกสาขาย่อยของ "กรม" ที่เป็น
 สาขาของกระทรวง เช่น "กรมการเมือง" ซึ่งขึ้นกับ "กรม
 พลาทังก์" "กรม" เช่นนี้ควรตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า
 "Section" อังกฤษ "Section" (เพื่อไม่ให้กำกวม
 ควรเรียกว่า "กอง" จะเหมาะสมกว่า)

หนึ่งในทางทหาร "กรม" ยังใช้เรียกกองทหารซึ่งตรง
 กับภาษาฝรั่งเศส "Régiment" อังกฤษ "Regiment"

ความกำกวมมีตั้งนี้การวิเคราะห์ศัพท์ "กรม" จึงเป็น
 การยากที่จะให้บริบูรณ์ได้

ข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับคำว่า "กรม" มีที่สำคัญคือ

๑. กรม เป็นนิติบุคคล หรือไม่
๒. กรม มีเอกสิทธิในการคดีอย่างไรบ้าง

บทที่ ๑

กรมเป็น "นิติบุคคล" หรือไม่?

นิติบุคคลคืออะไร ได้อธิบายมาแล้วใน หนังสือ
 นิติศาสตร์ปีที่ ๒ เล่ม ๒, ๓, ๔

ปัญหาที่จะ ทุ่มเคียง กันใน เรื่องนี้ เกี่ยว แก่ การ ตีความ
ประมวล กฎหมาย แห่ง และ พหุฉัย มาตรา ๗๒ และ ๗๓.
ซึ่งบัญญัติว่าไว้ ดังนี้

“มาตรา ๗๒ จำพวกที่กล่าวต่อไปนี้ ย่อมเป็นนิติบุคคล

- (๑) ทบวงการเมือง
- (๒) — — —
- (๓) — — —
- (๔) — — —
- (๕) — — —
- (๖) — — —

“มาตรา ๗๓ ทบวงการเมืองนั้น คือ กระทรวงและ
กรมในรัฐบาล — — — — — ”

คำว่า “กรมในรัฐบาล” นี้ ด้วยภาษาอังกฤษเรียกว่า
Department of the Government” คำว่า “รัฐบาล”
นี้ได้ เคยกล่าวไว้ในกฎหมายปกครองว่าหมายถึงบุคคลหรือ
คณะบุคคล ซึ่งได้รับ มอบหมายให้ เป็นผู้ ใช้อำนาจ สูง สุด
ของประเทศ (ดูนิติสาส์นปีที่ ๔ เล่ม ๓ หน้า ๑๕๕-๒๑๑)

ในประเทศฝรั่งเศสคำว่า "Government" บางทีใช้เรียกขานคณะเสนาบดี

ในประเทศสยามคำว่า "กรม" ยังใช้ทั่วๆ ายอยู่ ถ้าจะลองแยกพิจารณาว่า กรมใด หัวหน้า กรมอยู่ใน คณะเสนาบดีบ้างเท่าที่เห็นมาแล้วก็คือ "กรมราชเลขาธิการ" เท่านั้นที่เรียกว่า "กรมในรัฐบาล" แท้ ให้ดูประกาศเลิกกระทรวงมูรธาธร ใน พ. ศ. ๒๔๖๘ ดังต่อไปนี้

"มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า

ตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงมูรธาธร เป็น ตำแหน่ง หนึ่ง ซึ่ง สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน แต่ปาง ก่อน ทรง ตั้งขึ้น ตามครั้งคราว ที่มีราชการ หรือ เหตุการณ์ ที่สมควร โดยกาลสมัย ในเวลาที่มิได้มีตำแหน่งนั้น หน้าที่ราชการแผนกนี้เคยรวมอยู่ในกรมราชเลขาธิการ เสมอมา เช่นการที่เสนาบดีพระองค์หนึ่งทรงดำรงตำแหน่งอยู่นั้น ก็โดยพระมหากษัตริย์จะโปรดให้ ทรงผ่อนรับราชการที่เบาบาง เพื่อใด สงวน พระองค์ไว้ เป็นที่ ปรีกษา หรือในฐานมุขมนตรีผู้ใหญ่ ให้มีตำแหน่งประจำในเสนาบดีสภาได้

ขั้นนี้ก็ได้ทรงสถาปนาให้ทรงดำรงตำแหน่งเป็น อภิรัฐมนตรีส่วนหนึ่งแล้ว สมควรที่จะตัด ภาระในเรื่องบังคับบัญชากระทรวงได้ จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ เลิกกระทรวงมูรธาธร ยกงานทั้งปวง บรรดาไปรวมกับกรมราชเลขาธิการ ซึ่งคงมีฐานะเสมอด้วย กระทรวงอยู่ ตามเดิมคือ ราชเลขาธิการ มีเกียรติฐานะและอาวุโสลำดับอย่างเดียวกับเสนาบดี ผลพิเศษที่เสนาบดีจะพึงมีพึงได้ อย่างไร ราชเลขาธิการย่อมได้ทุกอย่างนับตั้งแต่วันเข้ารับหน้าที่มา หากแต่ไม่ได้เรียกว่าเสนาบดีเท่านั้น กับผู้ช่วยราชเลขาธิการก็ลำดับเสมอพลัดตกลงโดยนัยเดียวกัน การเลิกกระทรวงมูรธาธร ให้เป็นไปตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน สกหน้า (คือ พ.ศ. ๒๔๖๕)

ส่วนตราพระพรหมนั่งแท่น ประจำตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงมูรธาธร ให้คืนมารักษาไว้ในกรมราชเลขาธิการ ราชเลขาธิการใช้ ตราณารายน์ยืนแท่นตามเดิม

ประกาศมาณวันที่ ๒๓ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๕
 ปีที่ ๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า "กรมราชเลขาธิการ" ที่เรานำมาแล้ว

ต่างกับ “กรม” อื่นๆ ที่เป็นสาขาของกระทรวงหรือเป็น
กรมของกระทรวงไม่ใช่กรมในรัฐบาล “กรม”

บัดนี้ได้มีประกาศเปลี่ยนนามกรมราชเลขาธิการ เป็น
กระทรวงมุรธาธร ตัวอย่างอันดีแห่ง “กรมในรัฐบาล”
จึงหมดไป ขอให้ดูประกาศต่อไปนี้

ประกาศ

เปลี่ยนนามกรมราชเลขาธิการเป็นกระทรวงมุรธาธร

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ
สั่งว่า

กรมราชเลขาธิการและตำแหน่งราชเลขาธิการ เป็น
ทบวงการและตำแหน่งที่สำคัญอันหนึ่งในราชการ ซึ่งเคย
นิยมเทียบชั้นเสมอด้วยกระทรวงเสนาบดีมาแต่ก่อน เมื่อ
ครั้งประกาศรวมกระทรวงมุรธาธรเข้ากับกรมราชเลขาธิการ
ก็ได้บรรยายไว้ว่า กรมราชเลขาธิการคงมีฐานะ เสมอด้วย
กระทรวงอยู่ตามเดิม และราชเลขาธิการมีเกียรติ ฐานะ
และอาวุโสอย่างเดียวกับเสนาบดีทุกอย่าง หากแต่ไม่ได้

เรียกว่าเสนาบดีเท่านั้น ส่วนผู้ช่วยราชเลขาธิการก็ลำดับ
เสมอด้วยปลัดทูลฉลองโดยนัยเดียวกัน แต่ได้ทราบฝ่า
ละอองธุลีพระบาทว่า ยังเป็นที่ทำให้ฉงนในฐานะหรือลำดับ
ศักดิ์ของทบวงการและตำแหน่งนี้อยู่

จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เปลี่ยนนาม กรมราช
เลขาธิการเป็นกระทรวงมูรธาธร เรียกนามตำแหน่งราช
เลขาธิการว่า เสนาบดีกระทรวงมูรธาธร เรียกนาม
ตำแหน่งผู้ช่วยราชเลขาธิการว่า ปลัดพระมูรธาธร ตั้ง
แต่บัดนี้ไป

ประกาศมาณวันที่ ๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๕
เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วในเรื่อง “กรมในรัฐบาล” เป็น
การตีความในถ้อยคำบทบัญญัติมาตรา ๗๓

แต่การที่จะวินิจฉัยว่า “กรม” เช่นไรจึงจะเป็นนิติ
บุคคลนั้น มีหลักที่ควรคำนึงว่า นิตบุคคลนั้น หมายถึง
สิ่งซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ สิทธิและหน้าที่รวมกันเข้า
นี้เรียกในกฎหมายฝรั่งเศสว่า “Patrimoine” หรือแปล
กันว่า “กองทรัพย์สิน” อันเป็นสิ่งที่ประกอบสภาพบุคคล

เหตุฉะนั้น “กรรม” ชนิดใดมี “กองทรัพย์สิน” หรือ “Patrimoine” ได้ ก็ย่อมมีฐานะนิติบุคคล แต่ปัญหาที่มีต่อไปว่า “กองทรัพย์สิน” หรือ “Patrimoine” นี้จะทราบได้อย่างไรว่า “กรรม” ใดสามารถมีได้ ข้าพเจ้าจำได้ว่า ศาสตราจารย์ผู้หนึ่งในมหาวิทยาลัยกรุงปารีสได้อธิบายว่ามีอยู่ทางหนึ่งที่จะทราบได้ คือ ให้ตั้ง เกตุขบ ประมาณ ของแผ่นดิน เช่น กระจกรวงๆ หนึ่ง ย่อม มีขบ ประมาณ ฉะเพาะแยกออกจากขบประมาณกระจกรวงอื่น ๆ ส่วนสาขาของกระจกรวง ย่อมมีขบ ประมาณรวมกันไป กับขบประมาณของ กระจกรวงนั่นเอง

เหตุ ฉะนั้น ถ้าจะถือ ตาม นัยที่ กล่าว แล้ว กรรมในกระจกรวงไม่น่าจะเป็นนิติบุคคลได้ แต่ทั้งนี้ต้องสังเกตว่า “นิติบุคคล” นั้นเอง ก็เป็นสิ่งที่ กฎหมาย สมมติขึ้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ มีขึ้น โดยธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนั้นหลักกฎหมายอันใดที่จะ อธิบาย ถึง ลักษณะ ของ “กรรม” ว่า จะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ อันมิใช่เป็นหลักกฎหมายสยามแล้ว ไม่อาจที่จะใช้ได้ ถ้าหากหลักนั้น ขัดกับจารีต ประเพณี ที่ เคยปฏิบัติ กันมา เราจะเห็นได้บ่อยๆ ในประเทศสยามที่ กรรมในกระจกรวง เป็น โจอ๊กพ้องหรือถูกพ้องเป็นจำเลย

แต่ปัญหาในเรื่องนี้กลับคลมได้เกิดขึ้น

มีคดีเรื่องหนึ่งซึ่งศาลวินิจฉัยว่า "ตำรวจนครบาล" ไม่ใช่นิติบุคคล จึงได้นำคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องนั้น มาลงไว้ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาที่ ๕๕๕ พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กรรมการตรวจฎีกาโจทก์ อุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์

ตำรวจนครบาล

โจทก์

คดีระวาง

นายหลุย คีรีวัต

จำเลย

คดีนี้โจทก์ฟ้องหาว่า จำเลยซึ่งเป็นบรรณาธิการและผู้จัดการหนังสือพิมพ์ "กรุงเทพ ฯ เดลิเมต" (แผนกภาษาไทย) ได้ลงข่าวในหนังสือฉบับนั้นกล่าวร้ายใส่ความเป็นการหมิ่น ประมาท เจ้าพนักงาน ตำรวจ นครบาล และ ตำรวจกองพิเศษขอให้ ลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาชญามาตรา ๑๑๖ และ ๒๔๒ ฯ

จำเลยให้การรับว่าได้ลงข่าวนั้นจริง แต่ต่อสู้ว่าไม่มี ความผิดฐานหมิ่นประมาท และให้การตัดฟ้องโจทก์ว่า

ศาลไม่ควรรับฟ้องของโจทก์ไว้พิจารณา โดยอ้างเหตุ
หลายประการ กล่าวคือ ๑

(๑) โจทก์ไม่มีสภาพเป็น บุคคล ตามกฎหมาย จะนำ
คดีมาฟ้องหาได้ไม่ ๑

(๒) ฟ้องของโจทก์กล่าว ความเคลือบคลุมและไม่ยอม
นอน เพราะไม่ได้กล่าวระบุชื่อเจ้าพนักงานคนใดว่าถูก
หมิ่นประมาท และได้รับความเสียหาย เป็นการยากแก่
ฝ่ายจำเลยที่จะชี้ การแก้ข้อหาของโจทก์นั้นได้ ๑

ศาลไปริ่สภาไต่สวน แล้วเห็นว่าคดีโจทก์มีมูล และ
อนุญาตให้ โจทก์ฟ้องยังศาลพระราชอาญาต่อไป แต่ให้
ยกคำร้องของพระยาอธิกรณ์ประกาศ ซึ่งขอเข้าเป็นโจทก์
ในฐานะที่เป็นผู้บัญชาการตำรวจนครบาลนั้นเสีย โดย
กล่าวว่า เมื่อพระยาอธิกรณ์ประกาศเห็นว่าข้อความใดเป็น
การเสียหายส่วนตัวแล้ว ก็ควรให้ยื่นฟ้องเข้าอีกสำ
นวนหนึ่งต่างหาก ๑

ศาลพระราชอาญาพิจารณาแล้วเห็นว่า

(๑) พระยาอธิกรณ์ประกาศไม่มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้อง
ในนามตำรวจพระนครบาล ๑

(๒) ถึงแม้ว่าตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ราชการ

ซึ่งเกี่ยวข้องกับ อยู่ใน ระหว่าง กระทรวง นครบาล และ กระทรวงยุติธรรม ร.ศ. ๑๑๖ มาตรา ๓ ตำรวจนครบาลมีอำนาจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้หนึ่งผู้ใดในคดีอาชญาต่อศาลไปรษณีย์ก็ได้ ก็ไม่มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องในศาลพระราชอาชญาได้ ด้วยเหตุนี้ตามความในพระราชบัญญัติที่กล่าวนั้น กับมาตรา ๓๕ แห่ง พระธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ ควรส่งสำนวนให้แก่กรมอัยการเพื่อดำเนินคดีต่อไปตามแต่จะเห็นสมควร แต่อธิบดีกรมอัยการเห็นว่าไม่มีมูลคดีที่จะจัดการอย่างใดได้ ฯ

โจทก์อุทธรณ์ ฯ
ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า

- (๑) คดีของโจทก์ไม่เข้าบทมาตรา ๑๑๖ แห่งกฎหมายลักษณะอาชญา เพราะเหตุว่า ฟ้องของโจทก์ไม่ได้ กล่าวระบุชื่อจำเลยหมิ่นประมาทเจ้าพนักงานผู้ใด ฯ
- (๒) โจทก์ต้องเป็นบุคคลตามกฎหมายจึงจะฟ้องจำเลยตามกฎหมายลักษณะอาชญามาตรา ๒๕๒ ได้ แต่ตำรวจนครบาลไม่ใช่บุคคลตามกฎหมายแห่ง และพาดิชัยมาตรา ๗๒ และ ๗๓ จึงฟ้องคดีนี้ไม่ได้ ฯ
- (๓) เมื่อโจทก์ไม่มีอำนาจจะฟ้องร้องคดีนี้ได้ตาม

กฎหมายแล้วก็ไม่จำเป็นจะต้อง พิจารณาถึงห้อง สำนวนต่อไป ๗

(๔) ศาล พระราชอาชญา มีอำนาจที่จะ วินิจฉัยว่าตาม กฎหมายโจทก์จะฟ้องคดีขึ้นหรือไม่ และการวินิจฉัย เช่นนี้หาใช่เป็นคำสั่งชั้นอุทธรณ์ไม่ ๗

จึงพิพากษายกฟ้องของโจทก์เสีย ๗

โจทก์ทูลเกล้า ๗ ถวายฎีกา ๗

กรรม การ ศาลฎีกา ได้ ตรวจ สำนวน ปรึกษาคดีและ พิจารณา คำ คัด คำน ของ โจทก์ โดย ถี่ ถ้วน แล้ว ศาล ไปรษณีย์และศาลพระราชอาญาเห็นสอดคล้องต้องกัน ให้ คำร้อง ของ พระยาอธิกรณ์ประกาศ ซึ่งได้ ขอเข้า เป็นโจทก์ ในฐานะที่เป็นผู้บัญชาการตำรวจนครบาล โดยกล่าวว่า ถ้า พระยาอธิกรณ์ประกาศ เห็นว่า ข้อความใด เป็น การเสีย หายส่วนตัวแล้ว ควรฟ้องขึ้นมาใหม่อีกสำนวนหนึ่งต่าง หาก ในข้อนี้กรรมการศาลฎีกาเห็นฟ้องด้วย ส่วนข้อที่ ศาลไปรษณีย์วินิจฉัยว่า ตำรวจ นครบาลมีอำนาจเป็นโจทก์ และคดีมีมูลควรอนุญาตให้ฟ้องยัง ศาล พระราชอาชญา ค่อย ไปแต่ศาลพระราชอาชญาเห็นว่า ถึงแม้ตำรวจนครบาลจะมีอำนาจยื่นคำหาคือศาลไปรษณีย์ก็ ไม่มีอำนาจเป็นโจทก์

พ้องในศาลอื่น ๆ ได้ ควรส่งสำนวนเรื่องนี้ไปยังกรม
 อัยการเพื่อดำเนินคดีต่อไปนั้น กรรมการศาลฎีกาเห็น
 ว่า คำวินิจฉัยของศาลล่างในข้อนี้ยังคลาดเคลื่อนกับ
 วิธีพิจารณาอยู่ พระราชบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ราชการ
 ซึ่งเกี่ยวข้อกันอยู่ในระหว่างกระทรวงนครบาลและกระ
 ทรวงยุติธรรม ร.ศ. ๑๑๖ เพียงแต่ให้อำนาจตำรวจนครบาล
 เป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำผิด ทั้งอนุญาตศาลไปริสทาเท่า
 นั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้มีได้กระทำให้ตำรวจนครบาล
 เป็นนิติบุคคลที่จะมีอำนาจฟ้องร้องคดีอันเป็นความผิดอาช
 ญาส่วนตัว ซึ่งมีผู้อื่นได้กระทำผิดแก่ตำรวจนั้นเอง ใน
 คดีเช่นนี้ ตำรวจนครบาลย่อมตกอยู่ในฐานะเอกชนผู้เจ้า
 ทัก ซึ่งฟ้องคดีเอง และพระราชบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ราชการ
 ซึ่งเกี่ยวข้อกัน อยู่ในระหว่างกระทรวงนครบาลและกระ
 ทรวงยุติธรรม ร.ศ. ๑๑๖ ไม่ตัดสิทธิของเอกชนผู้เจ้าทุกซ์
 ที่จะฟ้องร้องคดีในศาลหนึ่งศาลใด ตามพระธรรมนูญศาล
 ยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ มาตรา ๒๕ ข้อ ๔ มีถ้อยความว่า ในคดี
 อาชญาที่จะมีเอกชนเป็นโจทก์ฟ้องร้องอยู่นั้น เมื่ออัยการ
 เห็นสมควรจะรวมเป็นโจทก์ด้วยก็ได้ แต่ถ้าอัยการ
 ไม่เห็นสมควรที่จะรวมเป็นโจทก์ด้วยแล้วคดีนี้ ก็ไม่มี

อุปสรรคอันใดที่จะขัดขวางไม่ให้เอกชนผู้เจ้าทุกข์มาเป็นโจทก์ฟ้องร้องยังศาลสูงได้ ในคดีนี้ตำรวจนครบาลเสมือน เอกชน ผู้เจ้าทุกข์ ได้นำคดีมาฟ้องร้อง กล่าวหาว่า จำเลยได้ กระทำ ผิดต่อ ตำรวจ นครบาลเอง คดีไม่เข้าบท มาตรา ๓ แห่ง พระราชบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ราชการ ซึ่ง เกี่ยว ข้องกัน อยู่ใน ระวัง กระ ทรวง นคร บาล และ กระ ทรวง ยุติธรรม ร.ศ. ๑๑๖ เพราะฉะนั้น คำสั่งของ ศาลพระพรหมอาชญาในข้อนี้จึง ไม่ชอบด้วย กฎหมาย ถึง มาท ว่า เอกชนผู้เจ้าทุกข์ จะมี สิทธิ ฟ้อง คดี เองใน ศาลใด ๆ ก็ดี เอกชนผู้นั้นก็ต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือเป็นคณะบุคคลที่แน่นอน ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดเจน และแน่นอนว่าเป็นนิติบุคคล และมีผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อนิติบุคคลนั้น ๆ

จำเลย ในคดีอาชญา ย่อมมีสิทธิ ที่จะทราบคำหาในฟ้องว่าตนได้ กระทำ ผิดใน ข้อใดโดย แจ่ม แจ็ง และ แน่ นอน เพื่อจะได้ไม่หลงในข้อต่อสู้ ๆ

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า คดีไม่เข้าบท มาตรา ๑๑๖ แห่งกฎหมายลักษณะอาชญา เพราะฟ้องของโจทก์มิได้ กล่าวระบุชื่อ เจ้าพนักงาน คนหนึ่งคนใดหรือหลายคนว่าถูกจำเลย

หมิ่นประมาท โจทก์เป็นแค่กล่าวรวมๆ มาว่าจำเลยได้
กล่าวร้ายหมิ่นประมาทคนหมู่ใหญ่หมู่หนึ่ง (คือตำรวจ
นครบาล) ก็เป็นความผิดตามมติฐาน กรรมการศาลฎีกา
เห็นว่า คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ในข้อนี้ชอบแล้ว โจทก์
ไม่คดีอาชญา จะต้อง กล่าว ความในฟ้อง มาให้ แจ่มชัดและ
ไม่ เคลือบคลุม มิฉะนั้น จะเป็นการ พันวิสัยของ จำเลยที่จะ
ต่อสู้คดีให้ ถูกต้องตามคำกล่าวหาอย่างกว้างๆ เช่นเรื่อง
ซึ่งกล่าวหาว่าความถึง ตำรวจนครบาลผู้มี หน้าที่ และความรับผิดชอบ
ผิดชอบ หลาย สถาน อันมีอยู่ เนื่องนิตย และเกี่ยว ข้อง กับ
ความ ผิดทาง อาชญา และ ความ ผิดสถานอื่นหลาย ประเภท
ภายในอาณาเขตอันกว้างใหญ่ ๆ

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยต่อไปว่า คดีของโจทก์ไม่เข้าบท
มาตรา ๒๕๒ แห่งกฎหมายลักษณะอาชญา เพราะตำรวจ
นครบาล ไม่ใช่ บุคคล ตาม ประมวลกฎหมาย แห่ง และ
พาณิชย์มาตรา ๗๒ และ ๗๓ และผู้ที่ จะ ฟ้องร้องคดีเช่นนี้
ต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งสามารถจะพิสูจน์
ความเสียหายต่อชื่อเสียงของคนตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา
๒๕๒ แห่งกฎหมายลักษณะอาชญา กรรมการศาลฎีกา
เห็นสอดคล้องต้องด้วยคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ตามเหตุ

ผลตั้งบรรยายไว้ในคำพิพากษา อีกประการหนึ่ง ความผิดตามมาตรา^๕นี้เป็นความผิดต่อส่วนตัวบุคคล ต่อเมื่อผู้ที่ได้รับความเสียหายมาร้องทุกข์จึงให้เอาคดีนั้นว่ากล่าวข้อนี้ย่อมสนับสนุนคำวินิจฉัยตั้งกล่าวมานั้น ๆ

อาศัยเหตุเหล่านี้ จึงพร้อมใจกันพิพากษายืนตามคดีอุทธรณ์ให้ยกฎีกาโจทก์เสีย ๆ

วันที่ ๒๘ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

ม. บัณฑิต

พระยาจินดาภิรมย์

พระยาพรหมทัตศรีพิลาศ

พระยามนุศรีธรรมประสาธ

บทที่ ๒

๒. เอกสิทธิของ “กรรม” ในทางคดี

หลักกฎหมายสยามมีอยู่ว่า กรรม กระทรวงถูกฟ้องไม่
 จำต้องยอมมาเป็นจำเลย เอกสิทธินี้ได้เป็นปัญหาใน
 กฎหมายปกครองได้อธิบายมาแล้วในหนังสือนิติศาสตร์ปีที่

๔ เล่ม ๕

ณที่เห็นสมควร นำหลักกฎหมายไทยในเรื่องนี้ พร้อม
 ทั้งคำพิพากษาของศาลมาลงไว้ด้วย

กฎเสนาบดีที่กระทรวงยุติธรรมที่ ๒๐

ว่าด้วย การที่ศาลจะมีหมายถึงกรมและกระทรวงต่าง ๆ

ในการที่ศาลจะมีหมายถึงเจ้าพนักงานกรมอื่นให้ทำการอย่างใดนั้น ขอให้ระวังบ้าง ต่อการใดจำเป็นที่เขาต้องทำตามกฎหมายจึงควรมีเป็นหมายสั่งไป ถ้าการสิ่งใดไม่มีกฎหมาย บังคับว่าเขาต้อง ทำ ตามคำสั่งของศาล ๆ ไม่ควรมีหมายไป เพราะต่างกระทรวงก็มีอำนาจเท่า ๆ กัน ศาลจะบังคับเขาไม่ได้ ศาลควรแจ้งความไปตามทางราชการ ถ้าศาลรังเกียจการที่แจ้งความเช่นนั้น ด้วยบางที่จะเป็นเหตุให้ ต้องเขียนหนังสือโต้ตอบกันยืดยาวไปแล้ว จะบอกมายังกระทรวงยุติธรรม ให้ช่วยจัดการ ให้ก็ได้

ตัวอย่าง เช่นเรื่องคำแผนที่ ศาลไม่ควรมีหมายสั่งกรมแผนที่ เพราะเป็นการที่ว่ากรมแผนที่จะทำให้ก็ได้ ไม่ทำก็ได้ต้องมีหนังสือเรียนไป กรมนั้นจะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ เท่ากับจ้าง

อีกอย่างหนึ่ง ก็เรื่องโจทก์ฟ้องกรมแลกระทรวงเป็น
จำเลย ศาลย่อมมีหมายไปยังกรมอัยการเลย ให้มีเป็น
หนังสือแจ้งความไปยังเจ้ากรมอัยการ เพราะเขาจะมาแก้
ความก็ได้ไม่มากก็ได้ ศาลบังคับกรมแลกระทรวงเหล่านั้น
ไม่ได้ เป็นหน้าที่โจทก์ต้องมูลเกล้า ๆ ถวายฎีกา ถ้า
กรมแลกระทรวงจะ มาแก้ความแล้วก็ได้โดย เขา ไม่ถือ
อำนาจ ศาลจึงตัดสินได้เหมือนอย่างความธรรมดา

ตัวอย่าง ที่ยอมให้ชำระนั้น คือ กระทรวงโยธาธิการ
(ฎีกาที่ ๑๕๓/๑๑๘)

ตัวอย่าง ที่ไม่ยอมให้ชำระนั้น คือ กรมทหารเรือ
(ฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑)

ขอให้เป็นที่เข้าใจว่า เขายอมให้ชำระเรื่องหนึ่ง ยอม
เข้าใจว่า ยอมให้ชำระทุกเรื่อง ต้องว่ากันเป็นเรื่องๆ ไป
ข้อความในกฎที่ ๒๔ ข้อ ๑ ให้ยกเลิกเสีย ให้ใช้ความ
ที่ว่ามานี้แทน

กฎให้ไว้เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

จรูญศักดิ์ เชมแทนโดยรับรับสั่ง

ประทับตราจันทรมณฑลมาลงเป็นสำคัญ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓ ปี ๑๑๘

นี้คือบุคคล กระทรวง จ้างแรงงาน ความรับผิดชอบของนายจ้าง
ต่อลูกจ้าง ละเมิด ค่าสินไหมทดแทน

กระทรวง ใน รัฐบาล ถูกฟ้อง เป็น จำเลยใต้ กระทรวง ผู้
เป็นนายจ้าง ไม่ ต้องรับผิดชอบเมื่อลูกจ้างเจ็บ โดย ทำงานให้นาย
จ้าง เว้นแต่นายจ้างจะได้ทำผิดหรือเดินเล่ออันเป็นเหตุ
ให้เกิดป่วยเจ็บขึ้นโดยตรง

โจทก์ฟ้องกระทรวงโยธาธิการเป็นจำเลย เรียกค่าทำ
ขวัญในการที่โจทก์ถูกประกายหินกระทอบตาอักเสบ และ
เป็นการที่เกิดขึ้นในเวลาทำงานให้จำเลย ศาลฎีกาตัดสินว่า
กระทรวงโยธาธิการไม่ ต้องรับผิดชอบโดยข้อ กฎหมาย
ข้างต้น

คำพิพากษาที่ ๑๕๓ ปี ๑๑๘

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตรวจฎีกา

ช. รามานาเคน

โจทก์

ในคดีระหว่าง

กระทรวงโยธาธิการ

จำเลย

จำเลยได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาอุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์วันที่ ๖ กรกฎาคม ๑๑๘ ที่ได้ตัดสินคดีทำตามคำตัดสินศาลต่างประเทศ ลงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๑๑๘ ที่ให้จำเลยให้เงินให้โจทก์ ๖๐๐ บาทเป็น ค่าทำขวัญ แก่โจทก์ในกรณีที่เจ็บตาในเวลาที่ทำการให้จำเลย

โจทก์อ้างความ ๒ ข้อ เป็น หลักฐานในคดีเรื่องนี้ คือ เดิมโจทก์ได้ทำงานอยู่ในกรมรถไฟฯ ได้มีคำสั่งให้ โจทก์ไปสลักหินจารึกตัวหนังสือ ประจำหินกระแทบตาโจทก์ ล้มเสบ แต่เป็นการที่เกิดขึ้นในเวลาทำงานให้จำเลย แต่อีกข้อหนึ่งจำเลยได้ ฟ้องโจทก์ เป็นการเท็จในศาลกงสุลอังกฤษ ศาลได้ยกฟ้อง ข้อความนอกจากนี้โจทก์หาได้กล่าวอ้างในชั้นพิจารณาความฎีกาไม่

ศาลเดิม ตัดสินว่า จำเลย ต้องรับ ผิดชอบใน การที่โจทก์ ได้เจ็บป่วยแต่หาอธิบายชัดเจนไม่ว่า โดยกฎหมายบทใด จึงได้ ตัดสินดังนั้น เมื่อไม่มี กฎหมาย พิเศษที่ บังคับให้ นายงานต้องรับ ผิดชอบแล้ว ก็ จำเป็นที่จะต้อง วินิจฉัย ความตามหลัก กฎหมายธรรมดา ตาม กฎหมายนี้ นายงาน ต้องรับ ผิดชอบ จริงแต่ในเวลา ที่นายงาน เลินเล่อ ทำ ผิดแล การที่ เลินเล่อ เล่าทำ ผิดนั้น เป็นเหตุที่ ให้เกิดร้ายขึ้นโดยตรง โจทก์หาได้ กล่าวไว้ว่า จำเลย ได้ ทำสิ่งใดที่ควร จะให้ จำเลย ต้อง ทำด้วย กลับ ปรากฏว่า โจทก์ ได้รับ ทำการ โดยยินยอม แลเมื่อ ได้ เจ็บตา ไปคราวหนึ่ง นั้น ก็ต้อง เข้าใจว่า โดยที่ โจทก์ ไม่ได้ ระวังเอง นอกจากนั้น โจทก์ ก็ ได้ ทำหนังสือ ให้ กรม รถไฟไว้ เมื่อวันที่ ๘ มกราคม คฤศต์ศักราช ๑๙๕๗ ซึ่ง เป็นวัน ภายหลังวันที่ โจทก์ ได้ กล่าวไว้ว่า เจ็บตา ว่า ในระหว่าง โจทก์ แล กรมรถไฟ ไม่มีสิ่งใด เกี่ยวข้อง อยู่แก่กันแล้ว

แลเห็นต่อไปว่า ที่ ศาลเดิมยก พ้องของ โจทก์ ข้อที่ขอให้ ปรับ จำเลยค่า ที่ จำเลย พ้องโจทก์ นั้น ถูกต้องแล้ว เพราะ เหตุว่า ได้ ใต้สวนใน ศาลกงสุตอังกฤษ แลได้ ส่ง เป็น ความ ที่ ขำระที่นั้น แลทั้ง ไม่มี ข้อความ ที่จะ แสดง ให้ เห็นว่า จำเลย ได้ แกล้งอย่างไร พ้องเช่นนี้ แล้ว จำเป็น ต้อง สืบข้อ

๕๒

นี้เป็นหลัก จึงตัดสินใจให้ยกคำพิพากษา ศาลอุทธรณ์
แต่ฟ้องของโจทก์เสีย

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๑๑๘

ซี. ชเลสเซอร์
ศิริราชสังกาศ
รพีพัฒนศักดิ์
อนุชิตชาญไชย

เรื่องนักรบทรงโยธาธิการ ไม่ได้ได้ แยกสิทธิที่จะไม่
ยอมมาเป็นจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑

ละเมิด ค่าเสียหาย วิธีพิจารณา อำนาจฟ้อง นิติบุคคล
กรม

ศาล ไม่มี อำนาจที่จะ ออก หมาย เรียก กรม มา เป็น
จำเลย แต่ ถ้า กรม มีความ เต็มใจที่จะ มา เป็นจำเลย ผู้
ความแล้วศาลชำระให้ตามประสงค์

เรือ กลไฟ ใน กรม ทหาร เรือ ได้ แล่น ไป โคน เรือ โป๊ะ
ของโจทก์แตกหักเสียหาย โจทก์จึงฟ้องกรมทหารเรือให้
ใช้ค่าสินไหมทดแทน

ศาลแพ่งและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า โจทก์ไม่มีอำนาจ
จะ ฟ้อง กรม ได้ จึง ไม่ ออก หมาย เรียก จำเลย มา พิพากษา
ให้ยกฟ้องโจทก์

ศาลฎีกาเห็นว่า ถ้ากรมทหารเรือเต็มใจมาเป็นจำเลย
ศาลก็ชำระคดีได้ จึงได้มีหนังสือถามไปยังกรมทหารเรือ
ตอบมาว่า ไม่เต็มใจมาเป็นจำเลย ศาลฎีกาจึงตัดสิน
ยืนตามศาลล่าง

คำพิพากษาที่ ๕๒๐ ปีที่ ๑๒๑

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตรวจฎีกา เนื่อง
โจทก์ อุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์

เนื่อง

โจทก์

ในคดีระหว่าง

กรมทหารเรือ

จำเลย

ได้ความว่าเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๑๒๖ โจทก์ฟ้องต่อ
ศาลแพ่งเรียกทุนทรัพย์ค่าเสียหายเป็นราคาเงิน ๔๓๐๐ บาท
โดยหาว่าเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๑๑๕ เวลาทุ่มเศษ เรือ
กลไฟ ชื่อ จำเรียงใน กรม ทหารเรือ ได้แล่นไปโดน เรือโป๊ะ
ชื่อ ปากน้ำของโจทก์แตกหักขอให้ บังคับ กรมทหารเรือใช้
ค่าซ่อมแซมเรือ เป็นเงิน ๒๗๐๐ บาท กับค่าบ่วงการอีก
วันละ ๒๐ บาท รวม ๘๐ วันเป็นเงิน ๑๖๐๐ บาท

ศาลแพ่งพิพากษาว่าตามกฎหมายทุก ๆ ประเทศในเรื่อง

(๑) ตามกฎหมายบางประเทศกรม กระทรวงไม่มี เอกสิทธิ์ที่
จะไม่ยอมเป็นจำเลย เช่น ในประเทศฝรั่งเศส

คชบทต้นที่คดีเดิม ๖ ตอนคดี ๑

เรื่องคดีปกครองใน ประเทศฝรั่งเศสโดย ทดวงประดิษฐ มนูญกรม

เรือบของหลวงไปโดนเรือใครเข้าแล้ว เจ้าของเรือไม่มี
อำนาจจะฟ้องรัฐบาลให้ใช้ค่าเสียหายได้ นอกจากจะฟ้อง
กับต้น ฎานายท้าย ผู้เดินเรือ เท่านั้น ศาลจึงได้ชี้แจงให้
โจทก์ ฟังโจทก์ ยืนยันให้ ทนาย เรียก จำเลย ศาลเห็น ว่าไม่
ต้อง ออกหมาย เรียก จำเลย มาพิจารณาให้ ยกฟ้องโจทก์ ๆ
อุทธรณ์คำพิพากษาศาลแพ่ง ครั้นวันที่ ๘ มิถุนายน ๑๒๕๐
ศาลอุทธรณ์ตัดสินเห็นชอบด้วยคำพิพากษาศาลแพ่ง

โจทก์ ทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาอุทธรณ์ คำพิพากษาศาล
อุทธรณ์

ข้าพระพุทธเจ้าเห็น ด้วยเกล้า ฯ ว่า ที่ศาลแพ่งและ
ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาว่า ซึ่งเรือสินค้าจะฟ้องเรือหลวง
เรียก ค่าเสียหายใน การที่เกิดโดน กันไม่ได้ นั้น ถูก แล้ว
ศาลไม่มี อำนาจที่จะออกหมาย เรียก กรมทหารเรือ มาเป็น
จำเลย แต่กระนั้นก็ดี ข้าพระพุทธเจ้ายังเห็นด้วยเกล้า ฯ
ว่า ถ้า กรมทหารเรือ มีความเต็มใจที่จะ มาเป็น จำเลย สู้
ความแล้ว ก็ จะชำระให้ตามประสงค์ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้
ให้ยก กระทบศร ศาลมี หนังสือ นำความเห็น ของ กรรมการ
ศาลฎีกาไปยังกรมทหารเรือ แล้วให้กรมทหารเรือตอบมา
ภายใน ๑๕ วันว่า กรมทหารเรือจะเต็มใจมาเป็นจำเลยใน

คดีที่เนื่องฟ้องนั้นหรือไม่ กรมทหารเรือจึงได้ตอบมาว่า
กรมทหารเรือไม่เต็มใจมาเป็นจำเลยของเนื่อง เช่นนั้น
แล้ว กรมทหารเรือได้ประพฤติตามอำนาจอัน ต้องด้วย
กฎหมาย แต่ไม่ยอมมาเป็นจำเลย ซึ่ง กรมทหารเรือได้
ตอบมาเช่นนั้น เหตุผล^๒ แห่งการนั้นจะตั้งข้อประการใด
ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เป็นการนอกหน้าที่
ของข้าพระพุทธเจ้า ๆ ทราบได้เพียงว่ากรมทหารเรือไม่ยอม
มาเป็นจำเลยของเนื่องเท่านั้น

เพราะ เหตุเหล่านี้ จึงพิพากษาขึ้น ตาม คำ ตัด สิ้น ศาล
อุทธรณ์แล้วให้ยกฎีกาเนืองเสีย

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๑๒๑

ดี. มาเขา

ศิริรัชสังกาศ

รพีพัฒน์ศักดิ์

(๒) คดีฎีกาไม่ยืนยันว่า เหตุผลแห่งการที่กรมทหารเรือ
ไม่ยอมเป็นจำเลยจะตั้งข้อประการใด (ดูความในตอนท้ายคำพิ
พากษาศฎีกา)

๕๗

๔

นายออร์ซชาร์ลส์ เฮนรี คัลล์ ผู้รับมอบ
ฉันทะจากบริษัทอีสเตอร์นสยาม
ทีนเดรคิงจำกัด

โศภัก

คดีระหว่าง

กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา

จำเลย

ก) คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๐๖ พ. ศ. ๒๔๗๓

ข) คำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีแดงที่ ๔๒/๖๒๗ พ. ศ.

๒๔๗๓

ค) ความเห็นแย้งนายแลงกาศ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๐ โป พ. ศ. ๒๔๗๓

วิธีพิจารณา ฟ้อง กฎเสนาบดี นิติบุคคล กรม

กรมย่อมมีสิทธิที่จะฟ้อง และ ถูกฟ้องในนามของ กรม
ได้ กรมที่ถูกฟ้อง ฐานกระทำการ ละเมิดใน ตำแหน่ง
หน้าที่และในขอบเขตอำนาจของกรม ถ้ากรมไม่ยอม
หรือไม่สมัครที่จะให้ศาลชำระแล้ว ศาลจะมีคำสั่งบังคับ
อย่างไรหาได้ไม่

โจทก์ฟ้องขอให้ศาลยกคำสั่งของ กรมราชโลหกิจ และ
กรมวิทยาจำเลย ที่ได้สั่งไม่ยอมอนุญาตให้โจทก์จ้าง
ประทานบัตรเหมืองแร่

ศาลคดีต่างประเทศส่งสำเนาฟ้องโจทก์ให้กรมอัยการ
ตาม กฎ เสนาบดี ที่ ๖๐ แล้ว กรม อัยการ ได้ แจ้ง เรื่อง ค่อ
ไปให้ กรมราชโลหกิจ ฯ ทราบ ฝ่ายกรมราชโลหกิจ ฯ
ไม่ยินยอมมาเป็นจำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยยืนตามศาลล่างว่า ตามข้อกฎหมาย
จะมีคำสั่งบังคับกรมราชโลหกิจ ฯ อย่างไรไม่ได้ จึงให้ยก
ฟ้องโจทก์เสีย

คำพิพากษาที่ ๑๑๐๒ พ.ศ. ๒๔๗๓

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กรรมการตรวจ
ฎีกาใจทัก อุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์

นายยอร์ชชาร์ลส์ เฮนส์คัลลี ผู้รับมอบฉันทะจาก
บริษัทอีสเตอร์นทีนสยามเดรดยิงจำกัด

(บังคับอังกฤษ)

ใจทัก

คดีระหว่าง

กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา

จำเลย

คดีนี้ใจทักฟ้องขอให้ ศาลขกคำสั่งของ กรมราชโลหกิจ
และภูมิวิทยาจำเลย ที่ได้สั่งตามความในมาตรา ๔๗ แห่ง
พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๔๖๑ ไม่ยอม
อนุญาตให้บริษัทอีสเตอร์นทีนสยามทีน เดรดยิง จำกัด จำนอง
ประทานบัตรเหมืองแร่นั้นเสีย ฯ

ศาลคดีต่างประเทศไม่รับประทับฟ้อง โดยถือว่า
มาตรา ๔๗ แห่ง พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ ได้ให้
อำนาจอย่างเด็ดขาดแก่กรมราชโลหกิจ ฯ ซึ่งศาลไม่มี
อำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งใดๆ ที่กรมได้สั่งไป ฯ

ใจทักอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าพระราชบัญญัติ

ทำเหมืองแร่ก็ดี พระราชกำหนดกฎหมายอื่นใดก็ดี มิได้
กำหนดห้ามมิให้นำคดีเช่นนี้ขึ้นฟ้องร้องว่ากล่าว ในเมื่อ
โจทก์ อ้างว่า ตนได้รับความเสียหายโดยมิเป็นธรรมเพราะ
คำสั่งนั้น ศาลย่อมมีอำนาจที่จะรับประทับฟ้องได้ จึง
พิพากษา ให้ ศาลล่าง รับ ฟ้อง ไว้ ดำ เนิน การ พิจารณา ต่อ
ไป ฯ

ศาล คดีต่างประเทศ จึง ส่งสำเนา ฟ้องโจทก์ให้ แก่กรม
อัยการตามกฎหมายลำดับที่ ๖๐ แล้วกรมอัยการได้ แจ้ง
เรื่อง ต่อ ไปให้กรมราชโลหกิจ ฯ ทราบ ฝ่ายกรมราช
โลหกิจ ฯ ไม่ยินยอมมาเป็นจำเลย และได้ แสดงเหตุผล
ในการที่กระทำไป เมื่อเป็นดังนี้ศาลคดีต่างประเทศเห็น
ว่า ตามกฎหมายลำดับที่ ๖๐ และคำพิพากษาศาลฎีกา ที่
๕๒๐/๑๒๑ จะมีคำสั่งเป็นประการใดอีกต่อไปหาได้ไม่ จึง
สั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบ ฯ

โจทก์อุทธรณ์ศาลอุทธรณ์ปรึกษาขึ้นตามคำสั่ง ศาลล่าง
แต่นายเนลงาคำมีความเห็นแย้ง ฯ

โจทก์ทูลเกล้าถวายฎีกา ฯ

กรรมการศาลฎีกาได้ประชุมตรวจปรึกษาสำนวนเรื่อง
นี้ตลอดแล้ว ฯ

ฝ่ายโจทก์คัดค้านว่า กฎเสนาบดีที่ ๖๐ เป็นการนอกเหนืออำนาจ ไม่ผูกพันโจทก์ และคำพิพากษา ฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑ จะใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไปอีกหาได้ไม่ เพราะเหตุว่า ฐานะของกรมในรัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงไป จำเดิมแต่ได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งถือว่ากรมนั้น ๆ เป็นนิติบุคคล (มาตรา ๗๒ และ ๗๓)

กรรมการศาลฎีกาเห็นว่า มาตราเหล่านั้นเป็นแต่เพียงได้นำกฎหมายเกี่ยวแก่กรมในรัฐบาลที่มีอยู่ก่อนประมวลกฎหมายมาตราลงไว้ ศาลยุติธรรมได้ถืออยู่เสมอว่า กรมย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องหรือถูกฟ้องในนามของกรมได้ และศาลเคยรับฟ้องคดีเช่นนี้ไว้พิจารณาพิพากษามาหลายเรื่องแล้ว ๆ

ปัญหาจึงมีว่า จะหมายเรียก กรมมายังศาลโดยทางธรรมดาได้หรือไม่ ถ้ากรมขาดนัดจะพิจารณาฝ่ายเดียวแล้วพิพากษาคดีบุคคลธรรมดา เป็นคู่ความได้หรือไม่ ถ้าได้ การบังคับตามคำพิพากษาซึ่งอาจกระทบกระเทือนถึงประโยชน์รายได้ของแผ่นดินนั้นจะปฏิบัติโดยสถานใด

กรรมการศาลฎีกาเห็นว่า คดีซึ่งกรมในรัฐบาลถูกฟ้องฐานกระทำการละเมิดในตำแหน่งหน้าที่ และในขอบ

เขตอำนาจของกรมเช่นคดีนี้ ถ้าหากจำเลยไม่ยอมหรือ
 ไม่สมัครที่จะให้ศาลชำระแล้ว จะมีคำสั่งบังคับอย่างไร
 หาได้ไม่ เห็นว่าตามข้อกฎหมายยังคงต้องถือตามบันทึก
 ฐานแห่งคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑ คดีระวางเนื่องโจทก์
 กรมทหารเรือจำเลย เพราะฉะนั้นจึงพร้อมกันพิพากษาให้
 ยกฎีกาโจทก์เสีย ๆ

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๓

ม. บัณฑิต

พระยาเทพวิฑูร

พระยาพรหมทัตศรีพิลาศ

พระยาวิกรมรัตนสภาย

พระยามนตรีธรรมประสาท

๕๓

๔๗

คดีดำที่ $\frac{๓๕}{๗๓๕}$ พ. ศ. ๒๔๗๓

คำพิพากษา

คดีแดงที่ $\frac{๔๒}{๑๒๗}$ พ. ศ. ๒๔๗๓

ศาลอุทธรณ์กรุงเทพ ฯ

วันที่ ๑๗ เดือน ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๓

ความแพ่ง

ในระหว่าง { นาย ยี. ซี. เอช. คัลลี ผู้รับมอบนันทะจากบริษัท
อัสเตอร์ไนเซอแมทินเดรคิงจำกัด
(บังคับอังกฤษ) โจทก์
กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา จำเลย

เรื่องไม่ใช้ดุลยพินิจตามกฎหมาย

โจทก์อุทธรณ์ศาลคดีต่างประเทศ

คำสั่งลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๓

ผู้พิพากษาซึ่งมีนามต่อไปข้างท้ายนี้ ได้พร้อมกันตรวจ
สำนวน คดี เรื่องนี้ แล้ว จึง พิพากษา เด็ดขาด ตั้งจะกล่าวต่อ
ไปนี้

คดีนี้โจทก์ฟ้องกรมราชโลหกิจ ๓ จำเลย หารว่าไม่ใช่
 ดุขยพินิจ ตามกฎหมายเป็นเหตุให้โจทก์เสียหาย ศาล
 ล่างได้รับฟ้องแล้วดำเนิน การให้จำเลย ทราบตาม กฎเสนา
 บัติกระทรวงยุติธรรมที่ ๖๐ จำเลยไม่ยอมมาแก้คดี ศาล
 จึงสั่งจำหน่ายคดีตามกฎหมายที่ ๖๐ และคำพิพากษาฎีกาที่
 ๕๒๐/๑๒๑

โจทก์อุทธรณ์ว่า กฎที่ ๖๐ และฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑ ขัดกับ
 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงต้อง
 ถือว่าใช้ไม่ได้ในเวลานี้

ศาลนี้ได้ประชุมปรึกษาเห็นว่า โจทก์ไม่ได้ฟ้องตัว
 ข้าราชการผู้สั่งการเป็นจำเลย แต่ได้ฟ้องทบวง การเมือง
 เป็นจำเลย ศาลล่าง จึงได้ดำเนิน การ ตาม กฎที่ ๖๐ ซึ่ง
 มีบัญญัติว่า “๓๓๓ โจทก์ฟ้อง กรม และ กระทรวง เป็น จำ
 เลย ๓๓๓ ให้มีเป็นหนังสือแจ้งความไปยังเจ้ากรม อัยย การ
 เพราะเขาจะมาแก้ความก็ได้ ไม่มาก็ได้ ศาลบังคับกรม
 และกระทรวง เหล่านั้นไม่ได้ เป็นหน้าที่โจทก์ ต้องทูล
 เกลา ๓ ถวายฎีกา ๓๓๓” และฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑ ก็ตัดสิน
 ตามกฎหมายฉบับนี้ว่า “การที่กรมกระทรวงไม่ยอมมาเป็น
 จำเลยนั้น เหตุผลแห่งการจะตั้งชั่วคราวใด นอกเหนือ

ที่ศาลจะวินิจฉัย” ดังนี้ จึงควรนับว่ากฎและฎีกาที่ศาลล่าง
อ้างมา นั้นเป็นวิธี สະບັບญัตติ กล่าวคือ เป็น บทบัญญัติในวิธี
ให้ศาลดำเนินการ พิจารณาในเมื่อ ทะบวงการเมืองถูกฟ้อง
ส่วนประมวลกฎหมาย แห่งและพาณิชย์นั้นเป็น สารบัญญัติ
ซึ่งรับรองให้ ทะบวง การเมือง เป็น นิตยบุคคล ฉะนั้นจึง
ไม่ถือว่าขัดกัน ศาลล่างสั่งจำหน่ายคดีชอด้วยบทกฎหมาย
แล้ว จึงพร้อมกันพิพากษาว่า อุทธรณ์โจทก์ฟังไม่ขึ้น
ให้ยกเสีย ให้บังคับคดีไปตามคำสั่งศาลคดีต่างประเทศ ฯ

พระยานิติศาสตร์ เพลสัลย์
พระยามโนปกรณ์นิติธาดา
พระมณฑานวิมลศาสตร์
นายกีบั่นซ์

พระยานิติศาสตร์ ฯ ปรีกษา

๔ ค

ความเห็นแย้ง

คดีดำที่ ๓๕ พ.ศ. ๒๔๗๓

คดีแดงที่ ๔๒ พ.ศ. ๒๔๗๓

ศาลอุทธรณ์กรุงเทพ ฯ

วันที่ ๑๗ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๓

ความแย้ง

นาย ยี. ซี. เอช. คัลลี ผู้รับมอมนันตะ จาก บริษัท

อิสเตอร์ไนเซอเมทินเทรดยิงจำกัด

(บังคับอังกฤษ)

โจทก์

ในระหว่าง

กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา

จำเลย

เรื่อง ไม่ใช่ตุลยพินิจตามกฎหมาย

โจทก์อุทธรณ์ศาลคดีต่างประเทศ

คำสั่งลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๓

ผู้พิพากษาซึ่งมีนามต่อไปข้างท้ายนี้ ได้ตรวจสำนวน

คดีเรื่องนี้ตลอดแล้ว จึงทำความเห็นแย้งตั้งจะกล่าวต่อไปนี้

ตาม คำพิพากษาใน คดีเรื่องนี้ ซึ่ง กล่าวความว่าบท

บัญญัติใหม่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่ง

บัญญัติสำหรับนิติบุคคลและทะเบียนการ เมืองเป็นต้น ไม่

ขัดต่อกฎเสนาบดี แห่ง กระทรวงยุติธรรม ข้อ ๖๐ ซึ่งให้อำนาจแก่กรมว่า ศาลจะพิจารณาได้ ก็ต่อเมื่อกรมจะยอมมาเป็นจำเลยในคดีนั้น

ข้าพเจ้าไม่เห็นพ้องด้วยตามความเห็นนี้ เพราะว่าศาลมีอำนาจและหน้าที่ ๆ จะต้องพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นทั่วพระราชอาณาเขตต์ และเมื่อมีคดีเกิดขึ้นแล้ว บุคคลธรรมดาไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการพิจารณาของศาลไปได้ เวลานี้ กรมใน รัฐบุคคลเป็น นิติบุคคล และมีหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เพราะฉะนั้นถ้าจะมีอำนาจที่จะทำให้อคดีเกิดขึ้นได้หรือไม่ ก็ควรต้องมีตัว บทในกฎหมายหรือหลักกฎหมายทั่วไป เช่นว่า เมื่อ จะให้เสนาบดีอยู่นอกอำนาจศาลก็ได้ มีตัว บทบัญญัติไว้อย่างชัดเจนคือ มาตรา ๕ แห่ง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม แต่ ส่วน กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมที่ศาลอ้างไว้ นั้น เป็นแต่ข้อบังคับสำหรับข้าราชการในกระทรวงยุติธรรมเท่านั้น และไม่ได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาไว้เลย จึงไม่ตัด สิทธิของราษฎร ข้อบังคับนี้เกี่ยวกับวิธีส่งหมายให้แก่ทบวงการเมือง เพราะย่อมจะมีวิธีพิเศษในการที่จะส่งหมายให้แก่ นิติบุคคลจำพวกนี้ แต่ ข้าพเจ้า เห็น ว่าเกิน อำนาจของ

เสนอบทที่กระทรวงยุติธรรมที่จะตั้ง Privilège เช่นนี้ให้
แก่กรรมได้ ทางข้อบังคับ ส่วนคำตัดสินของศาลฎีกาซึ่ง

๑. Privilège คำนี้เมื่อใช้ เรียก สิทธิ ของเจ้าหนี้ บางชนิด
ที่จะ ใ้รับชำระ หนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น บางชนิด เคยแปลว่า “บุริม
สิทธิ” ต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๒ (หนี้) ลักษณะ
๑ (บทเปิดเสร็จที่ ๖ ไป) หมวด ๒ (ผลแห่งหนี้) ส่วนที่ ๑ (บุริมสิทธิ)

แต่เมื่อ ใช้เรียกสิทธิพิเศษของบุคคลบางจำพวกซึ่งมีสิทธิ ดีกว่า
บุคคลอื่น ๆ เช่น สิทธิของทูตที่จะ ไม่ยอมมาเป็นเจ้าเลย ในศาลของ
ประเทศที่ตบประจำอยู่ เคยแปลกันว่า “เอกสิทธิ” ก็มี

“บุริมสิทธิ” ต้อง มี ตัวยก ต่ ประมวล กฎหมาย แพ่ง และ
พาณิชย์มาตรา ๒๕๑ แต่เอกสิทธิในกฎหมายระวางประเทศ ไม่
มีก็ได้ เพราะกฎหมายระวางประเทศยังไม่ใช่เป็นกฎหมายแต่
หลักที่ใช้บังคับ ความเกี่ยวพัน ระวาง ประเทศอาจ เป็น หลัก ที่ ไม่
ได้จัดเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประเพณี ระวางประ
เทศ หรือกฎหมายทั่วไป (ดูเด็กเซอร์กฎหมายระวางประเทศ
และยกบุคคล ฉบับเรียน กฎหมาย โดย หลวง ประดิษฐ์ มนุธรรม
พ.ศ. ๒๔๗๓ หน้า ๑๖๗)

แต่เอกสิทธิในกฎหมายภายใน (Droit interne) ถ้า มีบท
กฎหมายแล้วจะไว้จะ ไม่บัญญัติ

เคยตัดสินมาแล้วในเรื่องชนิดนี้ ข้าพเจ้าได้พบแต่เรื่องเดียว คือคำตัดสินฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑ ซึ่งนับเป็นเวลาหลายปีมาแล้ว เมื่อยังไม่มามีประมวลกฎหมายแพ่ง ๆ จึงเป็นโอกาสให้วินิจฉัยปัญหาได้ใหม่

จริงอยู่ ศาลบังคับทะเบียนการเมืองไม่ได้เพราะมีอำนาจเท่ากัน แต่ว่าการที่จะส่งหมายให้แก่กรมนั้น ไม่ใช่บังคับให้กรมมาเป็นจำเลย อาจจะมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ แต่ถ้าไม่มา ศาลจะพิจารณาคดีฝ่ายเดียวเหมือนในระวางบุคคลธรรมดา แต่เมื่อได้ตัดสินแล้วก็อาจจะเกิดความยุ่งยากได้ เพราะศาลไม่มีอำนาจที่จะบังคับทะเบียนการเมือง ถ้าทะเบียนการเมืองไม่ยอมปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลนั้นแล้ว ก็จะต้องหุลเกล้า ๆ ถวายฎีกาให้คำตัดสินนั้นมีผลได้ แต่จะว่าศาลตัดสินไม่ได้ที่เดียว นั้นไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ในสมัยก่อนจะมีประกาศเรื่องข้าราชการ ชั้น สัญญาบัตร ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๖ นั้น เมื่อข้าราชการถูกฟ้องศาลพิจารณาพิพากษาเช่นคนสามัญได้ แต่ว่าถ้าข้าราชการแพคดีให้นำเงินมาใช้ตามคำพิพากษาไม่ ศาลก็ต้องรายงานเสนาบดี กระทรวงยุติธรรม เพื่อขอ พระราชทานพระบรมราชานุญาตขีตทรัพย์ข้าราชการผู้นั้นก่อน หรือ

เช่นศาลไม่มีอำนาจจะบังคับกับพระสงฆ์ จึงมีกฎที่ ๒๔
ข้อ ๕ แห่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมว่า “เมื่อพระสงฆ์
ถูกฟ้อง ศาลจะจัดการพิจารณาในคดีที่ใดก็ได้ แต่ถ้าคดี
ไปถึงที่สุด พระจะต้องถูกยึดทรัพย์หรือทำโทษตามคำตัดสิน
แล้ว ศาลจะต้องส่งคำพิพากษามาขอพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตก่อน จึงทำตามคำตัดสินนั้นได้ ข้อ
บังคับเรื่องพระสงฆ์นี้จะยังใช้ได้หรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ
แต่เห็นว่า เสนาบดี กระทรวง ยุติธรรม มีสิทธิที่จะทำได้
และถูกต้องตามหลักกฎหมายทั่วไปด้วย ข้อบังคับนี้จึงควร

๒. เรื่องเอกสิทธิ์ของกรม กระทรวง มี กฎ เสนาบดี กระทรวง
ยุติธรรม ที่ ๖๐ จะถือว่าเป็นบทกฎหมายได้หรือไม่ ความเห็น
แย้งนั้นถือว่า เป็นแต่เพียงข้อบังคับสำหรับข้าราชการในกระทรวง
ยุติธรรม ไม่ตัดสิทธิของราษฎร

ดูเหมือนความเห็นแย้งจะยอมรับว่า แม้ไม่มีบทกฎหมายที่
ชี้ชัดเขียน เอกสิทธิ์ของบุคคลก็อาจมีได้ เพราะได้อ้างคำพิพากษา
ฎีกาที่ ๕๓๐/๑๖๑ ซึ่งเป็นคำวินิจฉัยของศาลแล่งตั้งว่ามีหลัก
กฎหมายอยู่ ดังนั้น แต่ความเห็นแย้งว่าคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๐/
๑๖๑ นี้เกิดก่อนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จะเอามาใช้ เป็นแบบในคดีที่กรมเป็นจำเลยได้

มีคนถือว่า การที่กรมจะยอมเป็นจำเลยหรือไม่ นั่นไม่
เป็นข้อสำคัญ เพราะถ้าจะฟ้องเจ้ากรมโดยทางส่วนตัว
ได้ แต่ทุก ๆ คนยอมถือเหมือนกันว่า การที่จะต้อง
ฟ้องเจ้ากรมแทนกรมนั้น ไม่สู้จะเหมาะสมนัก เพราะ

ประมวล กฎหมายแพ่ง และ พาณิชย ์ มาตรา ๗๓ ยอมให้ กระ
รวงและกรมในรัฐบาลเป็นนิติบุคคล (คำว่า “กรมในรัฐบาล”
ก็เป็นปัญหาว่า กรมชนิดใด มีหลักเกณฑ์อย่างไร คำ
อธิบายข้างต้น และมาตรา ๗๐ มีความว่า

“ภายในบังคับแห่งบทมาตราก่อนนี้ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและ
หน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้น เลี่ยแต่สิทธิ และหน้าที่ซึ่งว่า
โดยสภาพ จะพึงมีพึงเป็นได้ เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น”

ทั้งนี้ก็สุดแต่จะแปลคำว่า “โดยสภาพ” นั้นอย่างไร และ
มาตรา ๗๐ นี้จะลบล้างหลักกฎหมายที่ศาลฎีกาได้ เคยถือมาแต่ปี
ร. ศ. ๑๒๑ หรือ ไม่ ลักษณะการปกครองประเทศสยามต่างกับ
อังกฤษ นิติบุคคลตามกฎหมายไทยอาจต่างกับของอังกฤษซึ่ง
ตำแหน่งของบุคคลคนเดียวอาจเป็น นิติบุคคลได้ (Corporation
sole)

เจ้ากรมได้ประพฤติตามหน้าที่ราชการ กรมควรจะต้อง
 รับผิดชอบโดยตรง เสมือนหนึ่งว่านายจ้างรับผิดชอบแทน
 ลูกจ้าง ในประเทศอังกฤษการที่ฟ้องทบวงการเมืองไม่ได้
 ได้ เพราะถือกันว่าทบวงการเมืองกับ Crown คือพระเจ้า
 แผ่นดินเป็นเสมือนหนึ่งคนเดียวกันจึงฟ้องไม่ได้ แต่ใน
 ประเทศสยามนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งฯ ได้ตั้ง
 ทบวงการเมืองเป็นนิติบุคคลอยู่ต่างหาก จึงไม่มีเหตุอัน
 ใดที่จะทำให้ฟ้องไม่ได้ อนึ่ง การที่ฟ้องทบวงการเมือง
 ไม่ได้ในประเทศอังกฤษนั้น มิได้หมายความว่าศาลไม่มี
 อำนาจที่จะบังคับทบวงการเมือง เพราะศาลออก Writ
 of mandamus ได้ คือบังคับให้เจ้ากรมประพฤติตามหน้าที่
 ราชการได้ ซึ่งผิดต่อหลักกฎหมายทั่วไป ในการที่ถือ
 ว่ากระทรวงยุติธรรมมีอำนาจ เท่ากันกับ ทบวง การเมือง
 อื่น ๆ กฎหมาย อังกฤษ จึงไม่สู้จะมีประโยชน์ในข้อนี้สัก
 นอกจากประเทศอังกฤษ ในประเทศที่มีศาลพิเศษและที่
 ไม่มีศาลพิเศษก็ดี ที่เป็นราชาธิปไตยและเป็นประชาธิปไตย
 ก็ดี ราษฎรฟ้องทบวงการเมืองได้โดยสะดวกและไม่ถือว่าเป็น
 เป็นการแปลกอย่างหนึ่งอย่างใด

ในที่สุด ข้าพเจ้าเห็นว่าเมื่อราษฎรคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานในหน้าที่ราชการ ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยมีแต่ว่า คำสั่งนั้นจะเข้าอยู่ในอำนาจของศาลหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่า เป็นคำสั่งที่ศาลมีอำนาจพิจารณาได้ ก็ควรให้ปฏิบัติตาม วิธีพิจารณาธรรมดา ในคดีเรื่องนี้เมื่อศาลได้วินิจฉัยให้คดี โจทก์เข้าอยู่ในอำนาจของศาลรับฟ้องได้แล้ว จึงควรส่งหมายเรียกกรมมาเป็นจำเลยโดยวิธีหนึ่งวิธีใด และถ้ากรม ไม่ยอมต่อสู้คดีก็ให้อีกก็ให้จัดการพิจารณาแต่ฝ่ายเดียว

นายแสงกาต์

